

A testépítés megítélése hazánkban egy sport-presztízsvizsgálat tükrében

The attitudes of graduated teachers and applicants in physical education towards ICT – A comparative study

Németh Petra, Gál Andrea

Testnevelési Egyetem, Budapest

E-mail: nemeth.petra003@gmail.com

Összefoglaló

A testépítés sportág hivatalosan 50 évvel ezelőtt kezdte meg működését hazánkban, 1970-ben rendezték ugyanis az első Magyar Bajnokságot, melynek révén elismertté vált ez a sporttevékenység, bár az bemutatók formájában már évekkel korábban megjelent az erőemelés versenyeinek keretein belül. A súlyzós edzések híveinek száma az azóta eltelt öt évtizedben világszerte jelentősen megnőtt és ezzel együtt kialakult egy olyan szubkultúra, melynek manifeszt jegyeit a kívülállók érzékelik és értékelik, de valójában csak keveset tudunk e csoport belső világáról, valamint a bodybuilding társadalmi megítéléséről. Jelen tanulmány azt az empirikus kutatást mutatja be, melynek során a testépítésről alkotott véleményeket egy sport-presztízsvizsgálat keretei között tártuk fel kvantitatív (kérdőív), illetve kvalitatív (félíg strukturált interjú) módszereket alkalmazva. Előbbi mintáját a Testnevelési Egyetem edző szakos hallgatói ($n_1=109$), míg utóbbiét versenyző testépítők ($n_2=20$) alkották. Eredményeink szerint a bodybuilding a leendő sportszakemberek többségének meglátásában nem sorolható a hagyományos sportágak kategóriájába, vagy egyáltalán nem tekinthető sportágnak, a különböző presztízsmutatók mentén történő értékelése pedig azt jelzi, hogy elismertsége alacsony. A magyarázatok szerint ennek hátterében elsősorban a dopping-fertőzöttség és az egészségkárosító hatás áll, melyet az interjúk során maguk a versenyzők is megerősítettek. Ugyanakkor nem értenek egyet azzal, hogy a testépítés kívülálló lenne a sportágak világában, mivel a magas szintű teljesítmény itt is csak rendszeres edzéssel és szigorú szabályokat követő életmóddal érhető el. A klasszikus, izomkolosszusokat felvonultató bodybuilding a nagyobb társadalmi elismerés érdekében napjainkban már olyan versenykategóriákat is magába foglal, melyek a fitness népszerű területével összekapcsolódva

kevésbé szélsőséges testideálokat vonultatnak fel a szélesebb közönség előtt.

Kulcsszavak: egyéni és csapatsportok, testépítés, presztízsz

Abstract

Bodybuilding officially started operating in Hungary 50 years ago, as the first Hungarian Championship was organized in 1970, through which this sporting activity became recognized, although it already appeared years earlier in the form of shows within the framework of powerlifting competitions. The number of fans of weight training has increased significantly worldwide in the past five decades, and by this, a subculture has emerged, the manifest traits of which are perceived and appreciated by outsiders; in reality, however, we know little about the inner world of this group and the social perception of bodybuilding. This study presents an empirical research in which opinions about bodybuilding were explored in a sports-prestige survey using quantitative (questionnaire) and qualitative (semi-structured interview) methods. The former sample was made up of coach students at the University of Physical Education ($n_1=109$), while the latter was made up of competitive bodybuilders ($n_2=20$). Our results suggest that bodybuilding, in the eyes of the majority of prospective sports professionals, cannot be categorized as a traditional sport discipline or considered sport at all, and its evaluation along various prestige indicators reflects that its recognition is low. According to the explanations, this is mainly due to its affectedness by doping and its detrimental effect on health, which was confirmed by the competitors themselves during the interviews. At the same time, they disagree that bodybuilding is an outsider in the world of sports, as in this case as well, high-level performance can only be achieved through regular train-

ing and a lifestyle that follows strict rules. In order to achieve higher social recognition, classic bodybuilding, featuring muscle colossuses, nowadays includes competitive categories which, in combination with the popular field of fitness, present less extreme body ideals to the wider audience.

Keywords: individual and team sports, bodybuilding, prestige

Bevezetés

Immáron fél évszázada működik hivatalosan hazánkban a testépítés, az első Magyar Bajnokságot 1970-ben rendezték Budapesten. A súlyzós edzések egyre növekvő számú híveinek példaképei az első időkben amerikai sztárok voltak, köztük például az a Mickey Hargitay, vagyis Hargitay Miklós, aki 1945 után emigrált az USA-ba, majd bodybuildernek állt és 1955-ben elnyerte a testépítés egyik legnagyobb elismerését jelentő Mr. Universe címet. A szocializmus éveiben a magyar versenyzők még pincéket, mosókonyhákat, majd a lakótelepeken garázsokat alakítottak át kondicionáló termékké azért, hogy edzeni tudjanak, és a hiánygazdaságban nem álltak rendelkezésre azok a termékek (étrendkiegészítők, barnítókrémek stb.), melyek az Amerikai Egyesült Államokban a profik számára nélkülözhetetlen segítséget jelentettek a minél jobb teljesítmények elérésében. E hátrányok, illetve a külföldre utazási korlátozások ellenére néhány magyar testépítő jelentős sikereket ért el a nemzetközi versenyeken is, a bodybuilding pedig a tömegsport szintjén is egyre többeket vonzott, nem csekély mértékben e sport egyik legismertebb alakjának, Arnold Schwarzeneggernek köszönhetően. Az „Osztrák Tölgy” az 1965-től 1980-ig tartó testépítő versenyzői karrierje alatt számos versenyen diadalmaskodott és hétszer ült fel a sportág trónjára a legtekintélyesebb elismerést, a Mr. Olympia címet megszerezve. Őt követve világszerte, így hazánkban is generációk sora kezdett bele a súlyzós edzésekbe, akik pedig versenyzővé akartak válni, mint példaképük, egy specifikus életmódot folytatva sajátos szubkultúrát alakítottak ki. Amint Flamini (2008) írja, az intenzív fejlődés hátterében a divaton túl az állhatott, hogy a bodybuilding lehetőséget adott többeknek arra, hogy megváltoztassák testüket, majd ezen keresztül akár az életüket, még anélkül is, hogy ez versenyzésig és bajnoki címekig vezetett volna.

Az 1989-1990-es rendszerváltással Magyarországon véget ért az a korszak, amikor a testépítést a szocialista ideológiától idegen, öncélú és magamutogató tevékenységnek bélyegezte az állami sportvezetés, és megnyílt az út a dinamikus fejlődés előtt. A piaci viszonyok között sorra nyíltak a fitnessklubok, a modern kondicionáló gépekkel felszerelt edzőter-

mek, melyek közül néhányat olyan tulajdonos üzemeltetett, aki maga is a testépítők szubkultúrájából került ki, tudta tehát, hogy milyen feltételeket kell megteremteni a profi versenyzőktől az amatőr testépítőknél át egészen a hobbiként súlyzós gyakorlatozókat végzők számára. Nagyban segítettek a sportág híveit azok az új szaküzletek – többségük később webshop formájában –, ahol a hatékony izomépítéshez szükséges táplálék-kiegészítők és sportfelszerelések könnyen elérhetővé váltak. A testépítők tábora a tagok céljait tekintve erősen diverzifikálódott: sokan csak egy számukra ideális testet szerettek volna elérni a súlyzós tréningekkel, mások komolyabb szinten művelték ezt, de nem kívántak versenyeken szerepelni, míg azok, akik kifejezetten a versenyzésre készültek, így nemcsak napi szinten edzettek, de emellett rendkívül szigorú életmódot folytattak. Ez idő tájt a legjobb magyar versenyzők már kiemelkedő nemzetközi sikereket is elértek, Kiss Jenő például 1991-ben IFBB (International Federation of BodyBuilders) amatőr világbajnok lett és egyetlen magyarként elnyerte a Mr. Univerzum címet.

A hazai testépítő versenyek rendszerét tekintve elmondható, hogy minden évben megrendezésre kerül a Magyar Bajnokság és a Magyar Kupa. A Magyar Kupa kvalifikál az Európa-bajnokságra, a Magyar Bajnokság pedig a világbajnokságra. A Magyar Testépítő és Fitness Szövetség égisze alatt működő szakág az IFBB szabályzatát követi a versenyrendezésben, a nemzetközi szervezetnél 200 körüli a regisztrált magyar versenyzők száma. Napjainkban már az izomkolosszusokat felvonultató bodybuilding mellett olyan versenykategóriák is léteznek, melyek a fitness népszerű területével összekapcsolódva kevésbé szélsőséges férfi és női testideálokat vonultatnak fel a pódiumokon. Így a hivatalos kategóriák közül a legnépszerűbb a Men's Physique, illetve a hölgyeknél a Bikini Fitness, előbbinél az izmos, de arányos felsőtest, utóbbinál pedig a kidolgozott izomzat, de ugyanakkor nőies alak preferált a zsűri részéről.

A testépítést magas szinten művelők sajátos megkülönböztető jegyeik révén egy olyan szubkultúrát alkotnak, melyben az izomzatuk építése során megosztják a sportág iránti közös érdeklődésüket és extrém módon, mondhatni végletesen kötődnek ehhez a tevékenységhez – mindez nem jellemző az egészségük védelmének céljából súlyzós edzéseket végző szabadidős sportolók körében (Probert, 2009). A hiperizmos test e szubkultúra egyik közös jellemzője, mely társadalmi jelként funkcionálva segít beazonosítani tagjait azon kívülállók számára, akik azonban többségükben csak kevés információval rendelkeznek a testépítés belső világáról. E terület a sportszociológia szempontjából is feltáratlan, sőt, arról sincsenek tudományos igényű ismereteink, hogy miként vélekednek a hétköznapiakban, illetve szűkebben a

sport világában a bodybuildingről, mely ún. lifestyle sportként is azonosítható. Az utóbbi időben világszerte egyre népszerűbbek azok, az alternatív sporttevékenységek, melyeket a hagyományos értelemben vett sportokhoz képest sajátos értékhaló vesz körül, akár ideológiai, akár gyakorlati értelemben véve. Az alternatív sportot művelők az általuk űzött tevékenységet (sportot) inkább életmódként definiálják, mintsem sporttevékenységként, és ez az életmód egyben megkülönbözteti őket másoktól, különleges, exkluzív társadalmi identitást eredményezve. A hangsúly egyre inkább a különbözőség, az önkifejezés, a kreativitás, a fitnessz, az egészség és a test fogalmára tevődik át, melyek együttesen a lifestyle sportok kultúrájának sajátosságai (Wheaton, 2004).

Jelen tanulmány egy, a sportágak presztízisének mérésére irányuló kutatás eredményeiből azokat, a testépítésre vonatkozó értékeléseket foglalja össze, melyek egyrészt a sportedzői szakmára készülő egyetemi hallgatóktól, másrészt testépítő versenyzőktől származnak. Előzetesen azt feltételeztük, hogy a bodybuilding a hagyományos sportágakhoz képest több szempontból is kedvezőtlenebb megítélést kap a kívülállók részéről, amely a benne szereplők számára csak részben érthető és elfogadható.

Anyag és módszerek

Adatgyűjtésünkhöz kvantitatív és kvalitatív módszerek alkalmaztunk. A sportágak, köztük a testépítés presztízsvizsgálatához egy kérdőívet állítottunk össze, melyet előzetesen egy 15 fős csoporton teszteltünk le. A kérdőív összesen 19 kérdést tartalmazott, melyek az első szakaszban a kitöltő demográfiai jellemzőit és sportmúltját tárta fel, majd hét kérdés a 20 megjelölt sportág presztízsmutatónkénti értékelésére vonatkozott. Utóbbiak közül egyeseknél a sportágak férfi és női szakágát külön kellett a válaszadóknak értékelni egy 1-től 10-ig terjedő skálán. Négy presztízsmutató esetében (a sportág hazai népszerűsége, nemzetközi eredményessége, az ország nemzetközi elismertetéséhez való hozzájárulása, az eredményességhez szükséges munkamennyiség, a megszerzhető jövedelem) a 10-es érték jelentette a legjobb megítélést, míg kettő másik esetében (az egészségkárosodás veszélye, illegális teljesítményfokozók/dopping-fertőzöttség mértéke) a legrosszabbat. A kérdőív második felében nyílt kérdéseket tettünk fel a sportágakra vonatkozó egyéb aspektusokban elsősorban azért, hogy még árnyaltabb képet kapjunk az értékelés tekintetében. Az adatfelvétel a Testnevelési Egyetem Szakedző MSc és Edző BA levelező szakos hallgatóinak körében zajlott le a 2018/2019-es tanévben. Összesen 150 kérdőív került kiosztásra, melyből 106 db érkezett vissza és bizonyult feldolgozhatónak. A mintába 19 és 58 év

közötti hallgatók kerültek be, a nemi eloszlást tekintve 66 férfi (62,3%) és 40 nő (37,7%). Az adatelemzés az IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. programmal történt. A leíró statisztikák mellett a bodybuilding hagyományos sportágként való értelmezésének kérdésköre a nemek tekintetében keresztábrás elemzéssel került feldolgozásra. A kérdőívben szereplő presztízsmutatók, azaz a fő elemzés ismételt méréses kovariancia-analízissel, ANCOVA Bonferroni korrekcióval zajlott, mely során minden aspektusban 19 párosítás történt.

A kutatás kvalitatív részében félig strukturált interjúkat készítettünk versenyző múlttal rendelkező, vagy jelenleg is versenyző testépítő nőkkel és férfiakkal (n=20), előre egyeztetett időpontban, többségében edzőtermi környezetben. A kérdések részben illeszkedtek a kvantitatív adatfelvétel során vizsgált aspektusokhoz, de a megkérdezettek egyéb vonatkozásokban is kifejezhetik szubjektív véleményüket. A válaszokból beazonosítottuk a legtöbbször előforduló kulcsszavakat, illetve az azonos kérdések esetében elemeztük a hasonlóságokat és különbségeket.

A presztízsről és a presztízsvizsgálatokról

Ifj. Leopold Lajos, a 20. századi magyar szociológusok egyik jeles képviselője 1987-ben publikálta „A presztízsz” című könyvét, melynek bevezetőjében a következőket írja: „A társadalomban, az emberek állandó és tömeges együttélésében, ismert érték kategóriáink nem érvényesülnek zavartalanul. Az energetikailag, gazdaságilag, erkölcsileg, logikailag, esztétikailag legértékesebb nem értékesül szükségképp legnagyobb mértékben társadalmilag is. A társadalmat az emberi értékek tárgyi érvényesülésén felül amaz értékek látszati érvényesülése is meghatározza; nemcsak az a kérdés itt, mit ér egy-egy ember az erőteljesítés, a hasznosság, az erkölcsi aravalóság, az értelem és a szépség szempontjából, hanem az is: minek nézik a többi emberek? Nemcsak az a kérdés itt, ki értékesül önmagában véve, hanem az is: ki értékesül a többi embereknél?” (Leopold, 1987:11). A presztízsz szinonimájaként később a társadalmi megbecsülés fogalmát használták, az eszmetörténeti és módszertani háttérüket tekintve is a társadalmi rétegződés- és mobilitás-kutatásokhoz kötődő presztízsvizsgálatok pedig a foglalkozások valamilyen kritérium szerinti hierarchiáját állították fel (Andorka, 2006). Az elsősorban az amerikai szociológiában használt metodológiát a KSH is átvette, így zajlott hazánkban 1983-ban, majd 1988-ban ilyen jellegű országos kutatás. Ezek eredményei csak részben hasonlíthatók össze a legutóbbi, 2016-os adatfelvétellel, mivel az 1989-1990-es rendszerváltás a foglalkozások alakulására is hatással volt: némelyik megszűnt, vagy más nevet kapott (TSZ-elnök, tanácselnök), illetve újjak születtek (EU-parla-

1. táblázat. Presztízsmutatók a bodybuildingre vonatkozóan
Figure 1. Prestige indicators for bodybuilding

Presztízsmutató	Átlagérték a bodybuildingre vonatkozóan	
	Férfi szakág	Női szakág
Nemzetközi szintű eredményesség	5,60	5,10
Népszerűség	5,10	4,55
Nemzetközi elismertető szerep	3,48	
Eredményességhez szükséges munkamennyiség	7,97	
Jövedelem szintje	4,22	3,88
Egészségkárosodás veszélye	7,78	
Doppingfertőzöttség mértéke	8,92	

menti képviselő, marketingmenedzser). A négy évvel ezelőtti kutatásban 173-ból 15 véletlenszerűen kiválasztott foglalkozást – köztük három sporthoz köthetőt, úgymint futballista, profi ökölvívó, úszó – az alapján kellett a mintába kerülőknek sorrendbe állítani, hogy milyen a presztízszük, majd kiegészítő szempontként aszerint, hogy azzal mennyit lehet keresni, mekkora hatalom, befolyás jár vele, mennyit kell tanulni érte, mennyire hasznos a társadalom számára és hogy az adott foglalkozás mennyire vonzó vagy divatos manapság. A három „sportfoglalkozás” közül a legjobb presztízspontszámot a profi ökölvívó kapta, míg az úszó a legalacsonyabbat. A társadalmi hasznosságot tekintve a futballista a legrosszabb megítélésűek közé került a 173 foglalkozás vonatkozásában (ksh.hu).

A sport területén ilyen jellegű, sportág szerint is differenciáló presztízsvizsgálat még nem történt hazánkban, de releváns elemzéseket a külföldi szakirodalmi források között sem találunk. Magyarországon Földesiné (1984, 1999) foglalkozott az élsportolók státuszával és társadalmi elismertségével, a presztízszekben a kutatásokban a nemzeti színek képviselőivel kapcsolatosan került közvetlenül említésre, az adatokban azonban sportágankénti bontás nem történt.

Eredmények

A sport presztízsvizsgálat eredményeinek bemutatásakor előjáróban hangsúlyozzuk, hogy bár – hasonlóan a KSH kutatásához – foglalkozások rangsorolása a cél, itt valójában a sportágak és az ezekben szereplő sportolók elkerülhetetlenül együttesen kerülnek értékelésre. Az ábrákban és a szöveges magyarázatokban a sportágak nevét jelöljük.

A kérdőív speciálisan testépítésre vonatkozó kérdései közül az egyik legfontosabb az volt, hogy a válaszadók vajon a hagyományosan vett sportágak körébe sorolják-e a bodybuildinget. 106 fő adott erre választ, közülük mindössze 33-an tekintenek sportág-

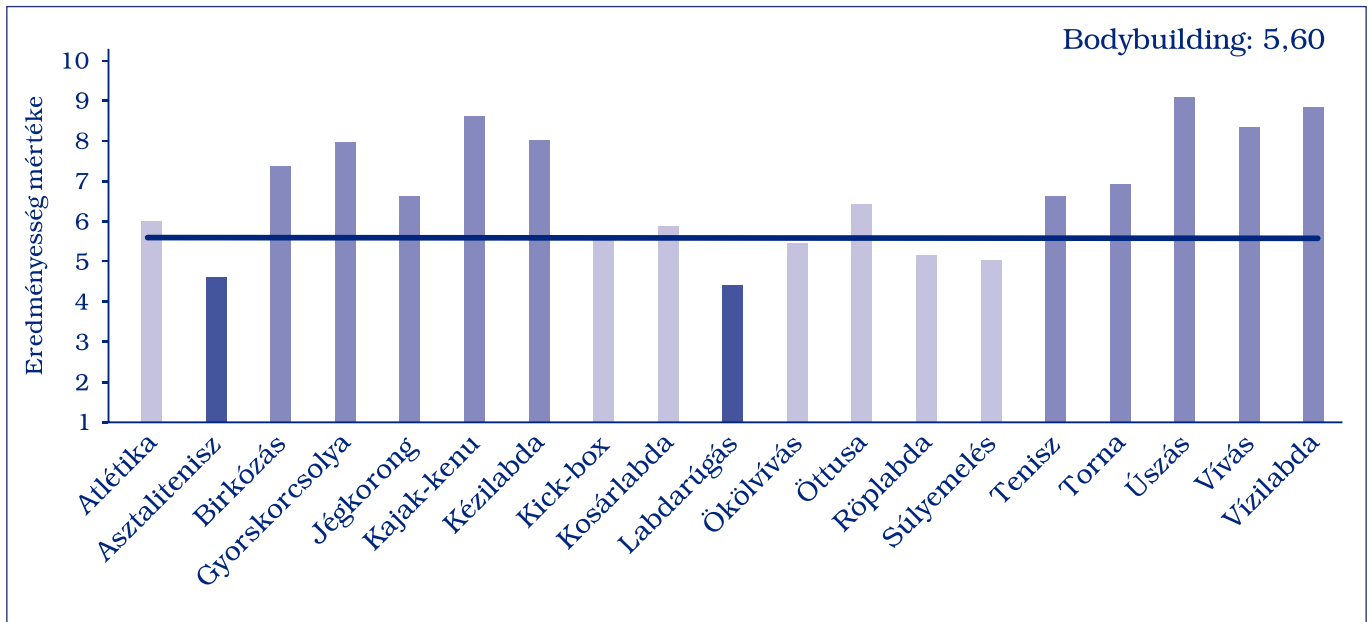
ként erre a mozgásformára (31,1%), 73-an (68,9%) viszont ellenkezőképpen vélekedtek. Utóbbiak nyílt kérdésben kifejtett indoklásában leggyakrabban az szerepelt, hogy a bodybuilding inkább „szépségverseny” vagy „esztétikai megmérettetés”, mintsem sportág. Volt, aki a hagyományok hiányával, többek pedig egyszerűen azzal magyarázták véleményüket, hogy a testépítés nem olimpiai sportág. A mérhetőség kérdése is felmerült, ami azért érdekes, mert a testépítő versenyzőkkel készített interjúk során is igen gyakran nehezményezték maguk a versenyzők is, hogy nincsen egy objektív szempontrendszer, ami alapján pontozásra kerülnek a verseny során, így sokszor egy-egy szubjektív vélemény dönt az eredményekről. A bodybuilderek körében ugyanakkor nincs kétség afelől, hogy ők igenis egy sportágat művelnek, sőt:

„A testépítő nemcsak sportol, hanem rendszert alkalmaz... rendszeresen, tudatosan csinál mindent, edz, étkezik, él, én ezt mondanám testépítésnek. Ez különbözteti meg az összes többi sportágtól. Miért lenne tehát kevésbé értékes vagy kívülálló a sportok rendszerében?” (férfi testépítő, 42 éves)

„Igen, a testépítés sport, művészet és tudomány együtt. Tudomány az étkezés része, művészet a verseny, a pózolás, a megjelenés, és sport az edzés. Ha tágabb értelemben vesszük, tulajdonképpen az összes sportolónak végeznie kellene testépítő edzést. A nevében is benne van: test építés, azonban azt nyilván mindenki maga dönti el, milyen szinten űzi ezt.” (férfi testépítő, 50 éves)

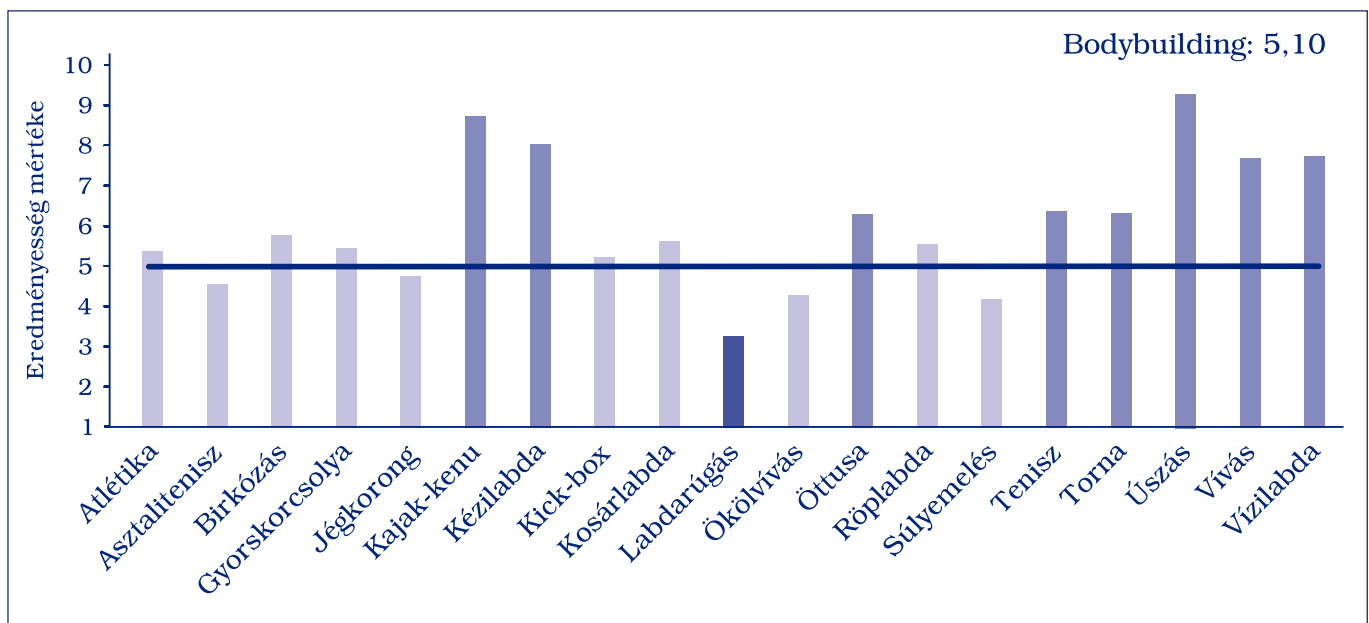
A testépítés presztízst hét mutató mentén mértük a módszertani fejezetben leírtak szerint. Az 1. táblázat ennek eredményeit tartalmazza összefoglaló formában.

A sportágakra vonatkozó presztízsmutatók közül először a nemzetközi szintű eredményesség viszonylatában vizsgáltuk a testépítés megítélését a női és férfi szakág tekintetében. A férfi szakágaknál a bodybuildinget az 5,60 pontos átlaggal két sportágnál

1. ábra. Sportágak nemzetközi szintű eredményességének megítélése – férfi szakág

Figure 1. Assessing the successfulness of sports at the international level – men's discipline

2. ábra. Sportágak nemzetközi szintű eredményességének megítélése – női szakág

Figure 2. Assessing the successfulness of sports at the international level – women's discipline

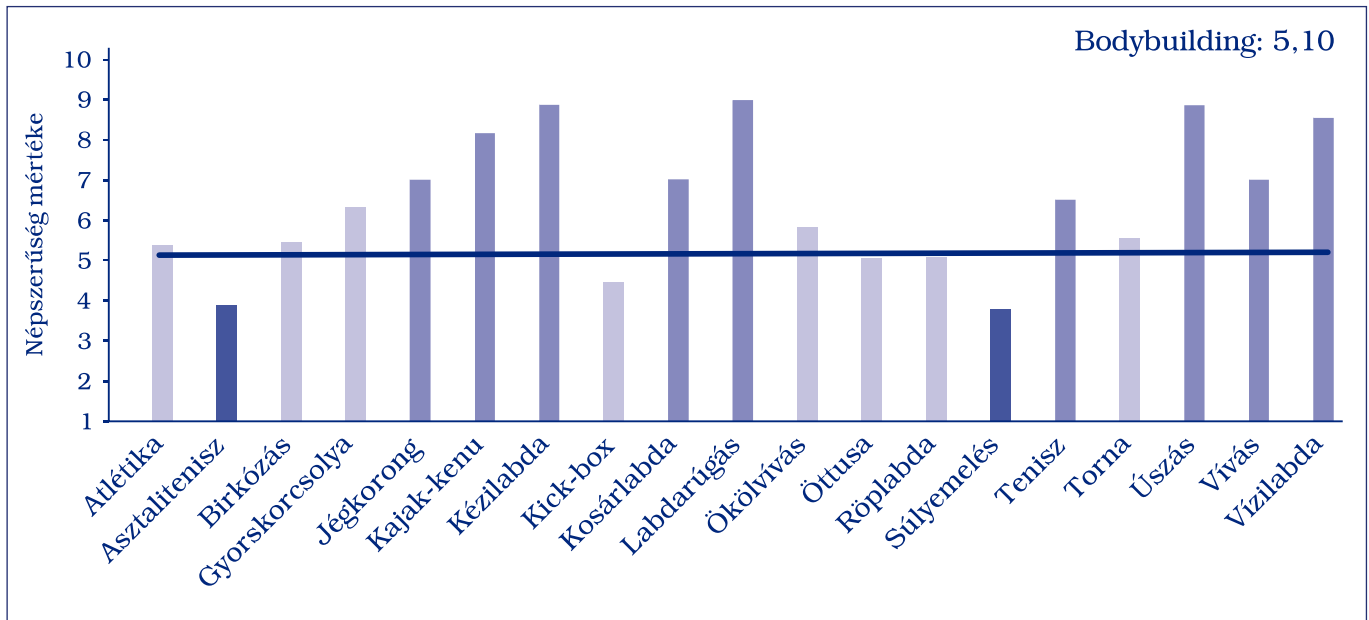
(asztalitenisz, labdarúgás) szignifikánsan eredményesebbnek értékelték a válaszadók, ugyanakkor a bodybuildinggel való összehasonlításban 10 másik sportág jelentősen eredményesebbnek minősített. Ezek közül az úszás (9,08), a vízilabda (8,83) és a kajak-kenu (8,61) emelkedett ki leginkább (1. ábra).

A magyar testépítők kiemelkedően jó helyezéseket érnek el európai versenyeken, azonban a testépítés hazájában, az Amerikai Egyesült Államokban megrendezésre kerülő profi megmérettetésen már nagyon csekély a részvétel, és még ritkább a kiemel-

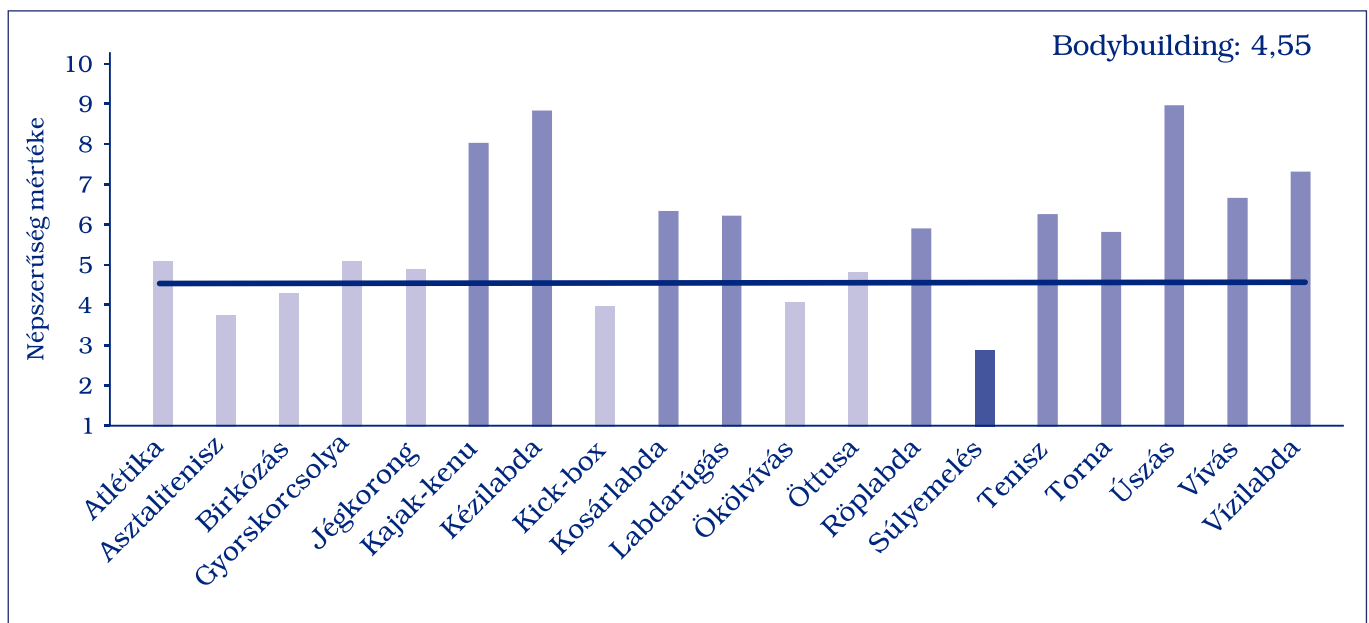
kedő helyezés. Az interjúk alkalmával mind a női, mind a férfi testépítők egyetértettek abban, hogy ez a szponzoráció csekély mértékének köszönhető.

„Profí testépítőnek nincsenek vállalkozásai, csak a sportnak él, a profi testépítés meg Amerika központú, ott pedig magyar ember sikert sosem ér el.” (férfi testépítő, 42 éves)

A testépítés női szakágának eredményessége egyébként elmarad a férfiakétól, melyet a válaszadók is így ítélték meg (2. ábra), ennek lehetséges okairól pedig a megkérdezett versenyzők így nyilatkoztak:

3. ábra. Sportágak népszerűsége – férfi szakág
Figure 3. Popularity of sports – men's discipline

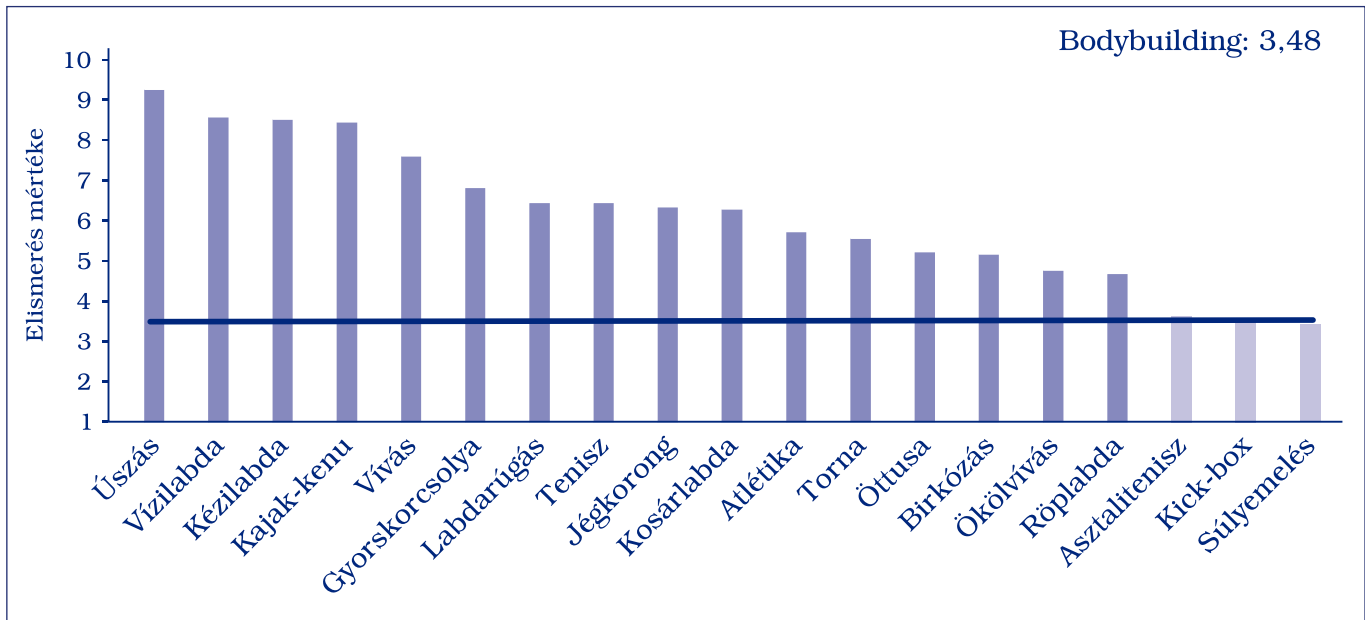
4. ábra. Sportágak népszerűsége – női szakág
Figure 4. Popularity of sports – women's discipline

„A női testépítőknél még rosszabb a helyzet. Az igazi testépítőket – nem a fitness modelleket –, igazán nem is támogatják, pedig valójában ez az igazi testépítés, az a sport, amit a valódi testépítők csinálnak. Nagyon nehezen találni szponzort, nem akarják szponzorálni a testépítőket. Sokan nem tudják, hogy mennyi mögötte lévő munka van, és a tiszta táplálkozás.” (testépítő nő, 41 éves)

A sportágak népszerűségét tekintve a bodybuilding férfi (5,10) és női (4,55) szakága is 11 egyéb sportággal összevetve mutatott szignifikáns különb-

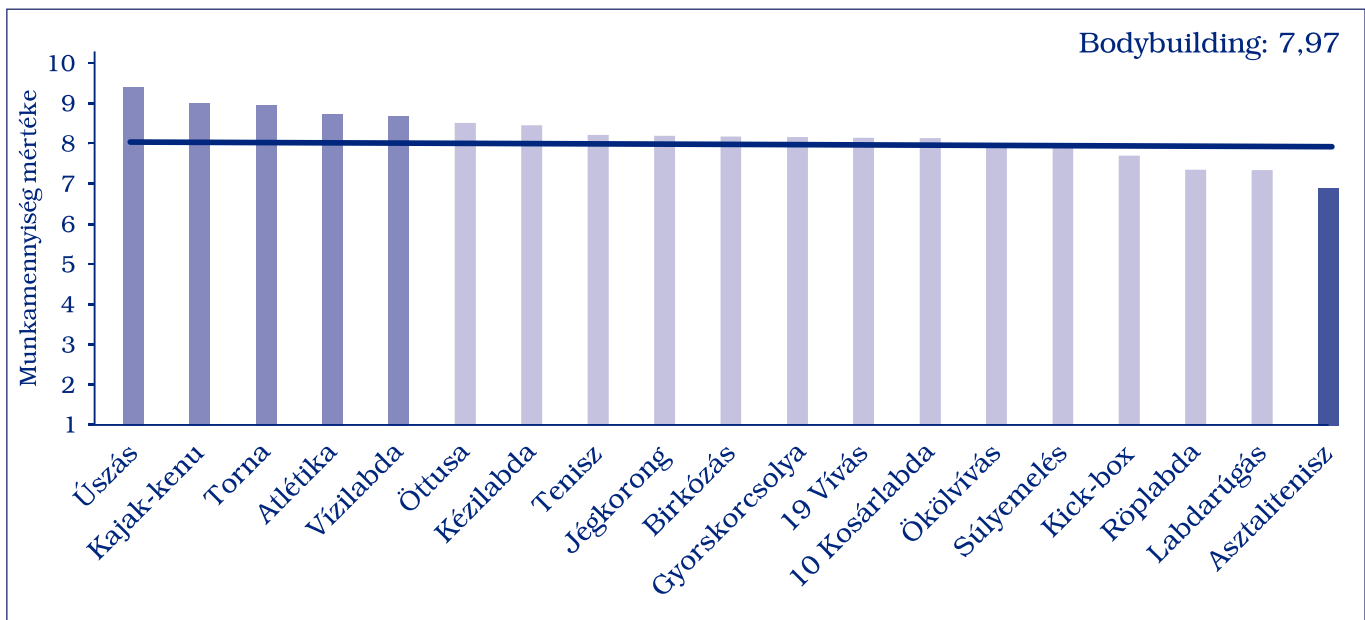
séget. Az előbbi esetben csak a súlyemelést, az asztaliteniszt, a kick-boxot, a röplabdát és az öttusát, míg utóbbiban a súlyemelést, az asztaliteniszt, a kick-boxot és az ökölvívást minősítették még kevésbé népszerűnek (3. és 4. ábra).

A megkérdezett testépítők eltérően nyilatkoztak a népszerűség kérdésköréről, a legmarkánsabb különbségeket a nemek mentén lehetett felfedezni: a női bodybuilderek ugyanis számos esetben szenvednek el szexista megjegyzéseket, véleményük szerint még a sport közegében is gyakran fordul elő az, hogy

5. ábra. A különböző sportágak szerepe az ország nemzetközi elismertetésében

Figure 5. The role various of sport disciplines in the international recognition of the country

6. ábra. Eredményességhez szükséges munkamennyiség mértéke

Figure 6. The amount of work required to achieve success

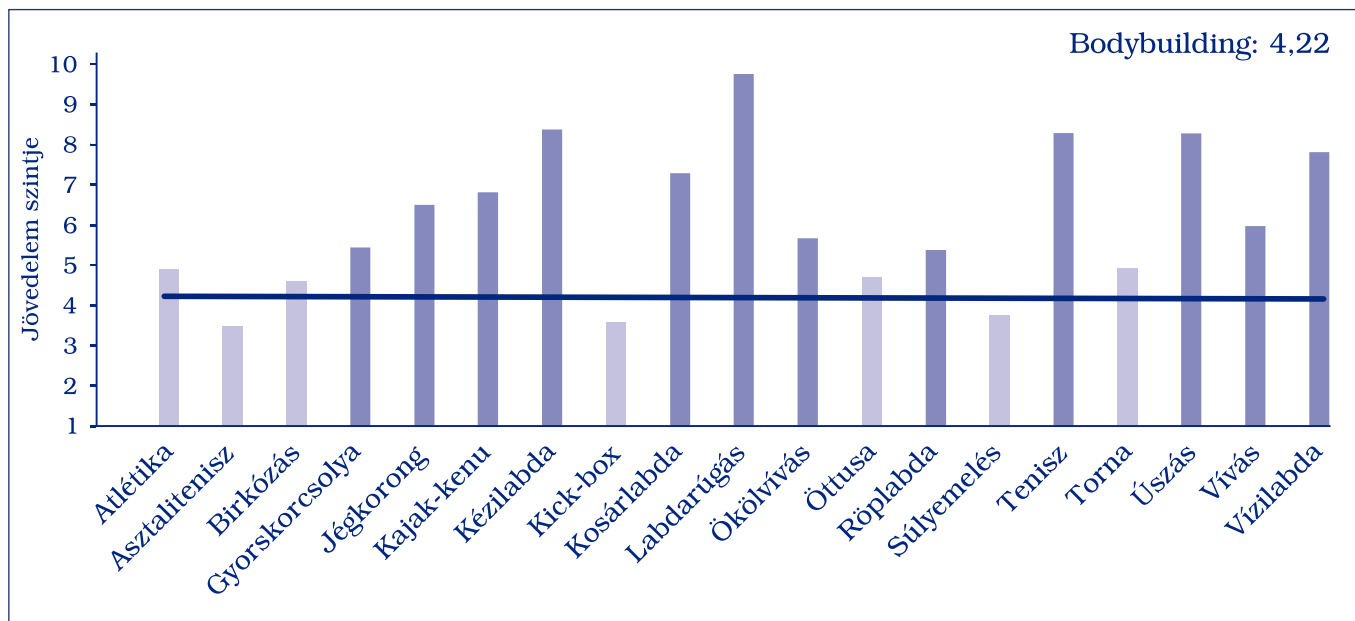
nem ismerik el a teljesítményüket. A sportág népszerűségét befolyásolhatja az is, hogy a testépítés média-reprezentációja rendkívül csekély mértékű.

Amikor a bodybuilding az ország nemzetközi elismertetésében betöltött szerepét vizsgáltuk – amelyben egyébként az úszás, a vízilabda és a kézilabda szerepelt a rangsor élén –, arra jutottunk, hogy csak a súlyemelést értékelték a megkérdezettek a bodybuildingnél kevésbé jelentősnek ebben az aspektusban (5. ábra).

A következőképpen nyilatkozott minderről az egyik interjúalanyunk:

„Tehetséges testépítők vannak Magyarországon, jó genetikával és kitartással, európai szinten ki is emelkedünk, ez az egyik oldala... a másik, ami szomorú, hogy ha megkérdezzük bárkit, tud-e mondani nagy magyar testépítőket, talán egy vagy két név eszébe jut a médiából, de ennyi... ha egy testépítő profi kártyát szerez, az nálunk óriási dolog, de ezt egyedül éri el – nyilván szponzori támogatással –, de szinte semmi nyilvánosságot nem kap a többi sportággal összehasonlítva.” (férfi testépítő, 42 éves)

A sportba fektetett munkamennyiség és áldozathozatal mértékét tekintve a testépítéssel való össze-

7. ábra. Jövedelem szintje – férfi szakág
Figure 7. Income level – men’s discipline

vetésben (7,97) az úszás, a kajak-kenu, a torna, az atlétika és a vízilabda kapott szignifikánsan magasabb értékelést, alacsonyabbat ugyanakkor csak az asztalitenisz (6. ábra).

A testépítésbe fektetett energia és munkamennyiség a versenyzők szerint óriási, hiszen a többi sporttal ellentétben ez egy olyan életmódot is feltételez, mely a nap mind a 24 óráját meghatározza. A szigorú napirend, edzőmunka és a grammra kiszámolt táplálkozás testileg és lelkileg is megterhelő, ami sokszor ahhoz vezet, hogy le kell mondani a civil munkavégzésről, sőt arról is, hogy „hétköznapi” párkapcsolatban éljenek.

„A testépítéssel minden megváltozik, minden döntés egy tudatos döntés lesz, akár az edzésről, akár a táplálkozásról, akár a mindennapokról van szó. Tudnod kell, hogy mi a jó neked, akár a táplálkozásban, akár a külsőségekben, hogy szép legyen a bőröm, a hajam, illetve mi az, amit ki kell iktatni. Még a gondolkodásmódja is megváltozik az embernek. Tudást kell szerezni, nem lehet csak az edző szavára hallgatni, tudnod kell, hogy mi miért jó. Ez óriási energiabefektetést igényel.” (testépítő nő, 38 éves)

A versenyszintű testépítésbe fektetett energia és pénz gyakran sosem térül meg, ugyanis a profi kártya megszerzése, és az azzal járó pénzdíjas versenyeken való részvétel sok magyar testépítőnek csak álm marad. Számos testépítő versenyzőnek szüksége van polgári foglalkozásra, e mellett pedig edzői feladatokat is ellátnak, hogy fedezni tudják saját versenyfelkészülésük költségeit. Amint az interjúalanyok elmondták, a bodybuilding egy igen drága sportág, és megélni belőle hazánkban szinte lehetet-

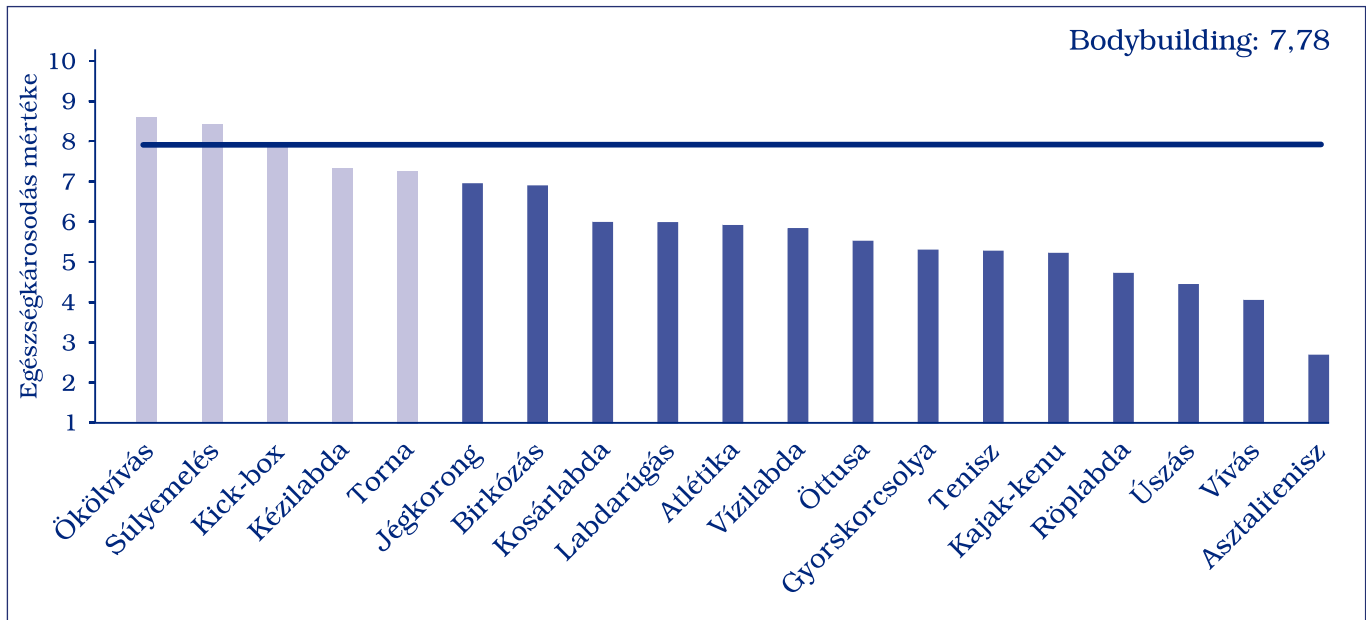
len. Amikor a sportágakban megszerezhető jövedelemről kértünk véleményeket, a testépítés a kevésbé jövedelmezők csoportjába került az ilyen szempontból kedvezőbbnek ítélt férfi szakágban (7. ábra).

A bodybuildinggel kapcsolatosan a legérzékenyebb és ugyanakkor legkevésbé kedvező aspektusoknak a sportág egészségkárosító hatásával, illetve a doppingfertőzöttségével kapcsolatos véleményeket feltételeztük. Előbbiben a válaszadók csak a súlyemelést és az ökölvívást értékelték a testépítésnél veszélyesebbnek, szignifikánsan pedig 14 sportág eredménye különbözött a bodybuildingétől pozitív irányban. A legkevésbé egészségre ártalmas sportágnak az úszást, a vívást és az asztaliteniszt gondolták a válaszadók (8. ábra).

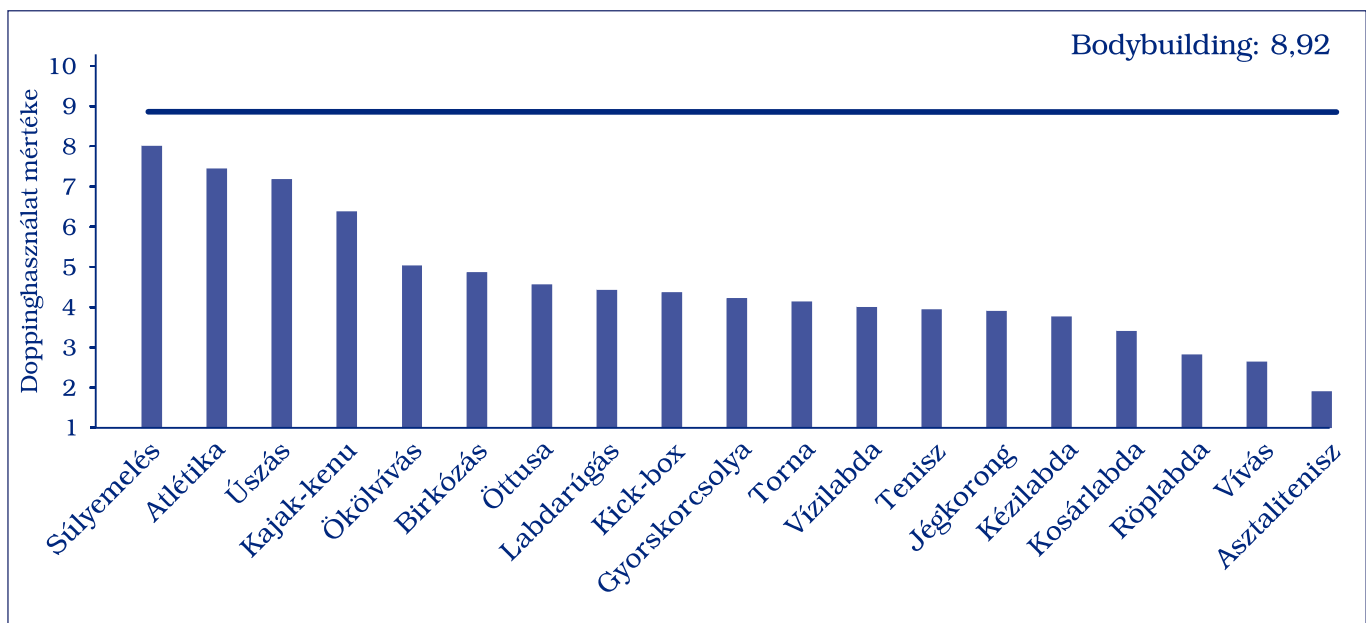
Amint ez a 9. ábráról is leolvasható, a válaszadók magasan az első helyre tették a bodybuildinget a doppingfertőzöttég mértékében, a további 19 sportágban ezt szignifikánsan kedvezőbbnek ítélték. A bodybuilding után a súlyemelés, az atlétika és az úszás sportágak versenysportolóit gondolják a leginkább doppingszerrel élőknek, míg a röplabdával, vívással és asztalitenisszel foglalkozóknál a válaszadók szerint elenyésző a teljesítményfokozó szerek használata.

Ez az eredmény arról tanúskodik, hogy a testépítésben elért teljesítmény háttérében a megkérdoztetek egyértelműen a tiltott teljesítményfokozók használatát feltételezik. A nyilatkozó versenyzők a dopping kérdéskörét viszonylag nyíltan kezelték, nem tagadták, hogy használatuk bevett gyakorlat köreikben.

Elhasználódott a testem 40 évesen. Ha ezt nézem, soha nem adnám be az első szurit, mert

8. ábra. A sportágak megítélése az egészségkárosodás veszélyének tekintetében
 Figure 8. Judging sports in terms of the risk of health damage

9. ábra. A doppinghasználat mértékének megítélése a különböző sportágakra vonatkoztatva
 Figure 9. Assessing the extent of doping use in the various sport disciplines

ezek úgy működnek, hogy aztán nélkülük semmit sem ér az edzés. Nem adja meg azt az érzést, amit a szerek. Szteroidok mellett lehet úgy edzeni, hogy eufórikus érzésed van, szárnyalsz, az izmaid szét-pattannak, feszesek, be vannak durranva, és úgy érzed, hogy mindent meg tudsz csinálni. De ehhez cucc kell. Enélkül nem megy.” (férfi testépítő, 43 éves)

Többek szerint a testépítők esetében a dopping csak a jó genetikai adottságokat hivatott felerősíteni, az önmagában többletértéket nem képvisel. Az egyik férfi testépítő így vélekedett:

„Ahol a versenysport életbe lép, ott ér véget az egészség. Itt az a kérdés, hogy hogyan sportol valaki a cuccokkal együtt. Az eredmények a szerek szedésétől is nagyban függenek, azonban azok önmagukban semmit sem érnek. Vannak, akik a számok bűvöletében élnek, annak örülnek, hogy minél nehezebbek legyenek. Azonban sokan nem értik meg, hogy nem a kg számít, hanem, hogy hogyan van az a 100 kg rajtad. Az érett izomzat sok-sok év alatt tevődik ránk és annak a dopping csak nagyon kis szelete, az alapot nem az adja.”

Megbeszélés és következtetések

Kutatásunk két szempontból is újdonságot jelent: egyrészt kísérletet tett a foglalkozáspresztízsvizsgálat mintájára egy sport-presztízsvizsgálat kidolgozására, másrészt ebbe belehelyezve kutatta a testépítésről alkotott véleményeket leendő, vagy már aktívan tevékenykedő sportedzők körében. Jelen tanulmány elsősorban ez utóbbi eredményeinek bemutatására fókuszált, csak az összehasonlítás végett tért ki más sportágak értékelésére. Hazánkban mindeddig a testépítés társadalomtudományi szempontú vizsgálatára nem fordítottak figyelmet annak ellenére, hogy a sportág, éppen társadalmi igényeket követve alakult át, klasszikus formáját csak részben megtartva, a fitnessszel összefonódó irányzattá. Közben ugyanis a bodybuilding eredeti célja egy olyan, hiperizmos test kidolgozása, mely akár stigmatiként működve a többség számára szélsőségesnek, sőt, akár deviánsnak is minősített, az új versenykategóriákban az izomépítés már sokkal inkább az arányosan, „csinosan” izmos, egészséget és fittséget sugárzó forma elérésének eszköze. Amint eredményeink jelezték, a bodybuildinget a mintánkat alkotó, sport területén jártas edzők közel egyharmada nem is tekinti sportágnak, annak ellenére, hogy művelői a komoly edzőmunkán túl a teljes életmódjukat alárendelik az eredményességnek. A testépítésre leginkább a presztízst negatív irányba befolyásoló egészségkárosító hatást és doppinghasználatot tartják jellemzőnek, sem az eredményességben, sem a népszerűségben, sem az ország nemzetközi elismertségének előmozdításában nem értékelték jelentősnek a szerepét. A sportággal megszerezhető jövedelemben viszont túlértékelték a válaszadók a bodybuildinget, mert, amint ez a már visszavonult vagy jelenleg is aktív versenyzőkkel készült interjúkból ki-

derült, e sportból Magyarországon nem lehet megélni. Emellett a sportág képviselői arról is beszámoltak, hogy állami támogatás hiányában a nemzetközi eredményességnek komoly korlátai vannak, pedig a magyar férfi és női bodybuilderek tehetsége és elhivatottsága nem marad el a más országok képviselőitől. A médiareprezentáció hiánya szintén nem segíti a testépítés gazdasági hátterének erősödését, szponzorok hiányában a fejlődés üteme elmarad a tengerentúlon tapasztalhatóhoz.

Felhasznált irodalom

- Andorka R. (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Flamini, A. (2008): *A Semiotic Approach to the Study of Bodybuilding: The Importance of Male Body Image and its Indications of Masculinity in Contemporary Western Society*. New York, The State University of New York.
- Földesiné Sz. Gy. (1984): *Magyar olimpiakonok önmagukról és a sportról*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Földesiné Sz. Gy. (1999): *Félamatőrök, félprofik. Magyar olimpiakonok (1980-1996)*. MOB, Budapest.
- Központi Statisztikai Hivatal. *Mikrocenzus 2016. A foglalkozások presztízse*. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_13.pdf
- Leopold L. (1987): *A presztízsvizsgálat*. Magvető, Budapest.
- Probert, A. (2009): *Competitive Bodybuilders and Identity*. Massey University, New Zealand.
- Wheaton, B. (2004): *Understanding lifestyle sports. Consumption, identity and difference*. Routledge, New York.

